

УДК 378.4.018.43:004.9](477.54-25)

DOI 10.18372/2786-5487.1.16669

Тимченко Ганна

кандидат біологічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

Літвінова Анастасія

кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

Акінін Леонід

старший викладач,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ У КАРАЗІНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ – НОВИЙ РІВЕНЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

***Анотація.** У статті розглядаються основні характеристики дистанційної складової змішаного навчання у системі класичної освіти в умовах трансформації структури освітнього процесу в межах освітньо-інформаційного простору на базі СДМ «Мудл», що інтегрує комунікаційні та інформаційні сервіси (Зум, Міт, сторінки у фейсбуці, канал «Телеграм» та «Ютуб»), які сьогодні є найбільш природніми для сучасної молоді, у спільну єдину систему.*

***Ключові слова:** інформаційний простір, змішане навчання, СДМ (LSM) «Мудл», веб-ресурси, комунікаційні засоби.*

***Annotation.** The article deals with main characteristics of the distance component of blended learning in the system of classical education in the transformation of the structure of the educational process within the educational*

information space on the basis of WYD «Moodle», which integrates communication and information services (Zoom, Meet, Facebook pages, Telegram «YouTube»), which today are the most natural for modern youth, into a common unified system.

Key words: *information space, blended learning, LMS Moodle, web resources, communication tools.*

Якщо робити оцінку процесу становлення змішаного навчання у Каразінському університеті та взяти за матрицю досить спірний, але реальний документ – Рекомендації Міністерства освіти і науки щодо впровадження змішаного навчання, то основними характеристиками щодо здійснення дистанційної освіти на базі СДМ «Мудл» у системі класичної освіти в умовах загальнонаціонального карантину були організація, нормативно-правова база та кількісні показники. Організацію освітнього процесу наприкінці першого кварталу 2020 року було визначено запровадженням загальнонаціонального карантину, відповідно до якого в університеті було припинено проведення очних занять, ухвалено рішення про перехід на дистанційну форму навчання.

Здійснення цього процесу, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України та наказу по університету щодо здійснення освітнього процесу в дистанційній формі, передбачало визначення засобів та інструментів e-learning для використання в освітньому процесі у повному обсязі. Цей перший крок у забезпеченні проведення освітнього процесу у дистанційній формі в університеті набув закономірного розвитку у рішенні Вченої ради університету від 27 березня 2020 року з приводу створення постійно діючої робочої групи з питань організації дистанційної освіти. Взагалі-то, процес переходу на шлях дистанційної освіти всього викладання в університеті в умовах карантину не потребував надзусиль завдяки наявності системи, яка вже була створена і працювала – як для заочної форми навчання, так і для денної [1]. Слід ураховувати, що університет – це понад 16 тисяч студентів та слухачів, що опановують понад 120 спеціальностей. Тому мобілізація ресурсів для продовження освітнього процесу в екстремальних умовах весни та початку літа

2020 року стала, радше, каталізатором на шляху всебічного використання форм, інструментів, платформ електронного навчання і спілкування.

По-перше, інформаційно-освітній простір дистанційної освіти Каразінського університету, з огляду на те, що він визначається як складна структурована система, рівні якої взаємодіють і обумовлюють один одного, на початок 2020 року являв собою досить відпрацьовану структуру. Технічну основу системи складає сервер: Intel Xeon E5620, 2.40Ghz, 16 ядер та канали зв'язку – опто-волоконний канал від провайдера WNet Україна: основний канал (швидкість – до 1000 mb/s) та запасний – університетський інтернет – (швидкість – до 100 mb/s).

Організаційну основу системи становить існуючий університетський банк вебресурсів, створений на базі Центру електронного навчання Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання.

Наповнення банку дистанційних курсів (далі – ДК) сягнуло позначки 1800 дистанційних курсів на початок 2020 року. Кількість повністю робочих курсів (на яких навчалися студенти) за підсумками 2019/2020 року склала 1234. Створення і наповнення банку вебресурсів передбачало вирішення низки завдань.

По-перше, навчити викладачів університету працювати в СДМ «Мудл», навчити створювати дистанційні курси, проектувати їх та освоювати методики роботи з ними. На сьогодні пройшли підготовку 868 викладачів і працівників тільки університету (22-х факультетів та навчально-наукових інститутів).

По-друге, були визначені вимоги до дистанційних курсів, які задавали структуру ДК, вимоги до його контенту, мінімальні вимоги до додаткових елементів електронного навчання, включаючи використання інтернет-ресурсів та відеоматеріалів. Було розроблено методичні рекомендації щодо їхнього створення [2].

По-третє, була сформована система сертифікації дистанційних курсів, яка забезпечує другий рівень визначення якості дистанційних курсів як навчально-методичних праць. Перший рівень визначення якості – це захист дистанційних

курсів викладачами при завершенні навчання на курсах підвищення кваліфікації «Технології дистанційного навчання у закладі вищої освіти». У червні 2020 року кількість сертифікованих курсів становила 214.

Реалізація концепції змішаного навчання (blended learning) як процесу, що передбачає створення комфортного інформаційного освітнього середовища, системи комунікацій, які надають всю необхідну навчальну інформацію, дала можливість істотно розширити інформаційно-освітній університетський простір. На початку 2020 року на денній формі навчання понад 5 тисяч студентів використовували ДК у повному обсязі або частково.

Зазначеними елементами не вичерпується система інформаційно-освітнього університетського середовища. До неї включено елементи, як-от забезпечення реалізації університетської програми якості навчання за рахунок здійснення проведення ректорських контрольних робіт у формі тестування на базі університетської системи Moodle [3]. Це 21 дистанційний курс, у межах яких і проводився контроль залишкових знань у формі тестів. Кожного навчального року через підсистему ректорських контрольних робіт проходить від 3800 до 5000 студентів університету. Курси включають напрацьовані 18526 тестові питання.

Навчання в класній кімнаті налічує понад одну тисячу років, вік же онлайн-освіти вимірюється десятком років. Але зараз використання e-learning моделей навчання стає необхідністю, коли ми об'єднуємо усе краще, що є у сфері навчання і освіти. І тому інформаційно-освітній простір класичного університету повинен постійно розширюватися, включаючи нові напрямки, які пропонує сучасне електронне навчання.

Інституціональною основою інформаційно-освітнього університетського середовища є Центр електронного навчання, що працює на базі СДМ «Мудл». Схема, за якою він працює: «студент – спеціальність – курс навчання – факультет – відповідальний фахівець Центру електронного навчання, що співпрацює з певним факультетом». Викладачі, які прагнуть долучитися до команди «Навчання на базі СДМ «Мудл»», надають електронною поштою

службову записку з проханням створити дистанційний курс на базі СДМ «Мудл» із зазначенням своїх контактних даних. Всі підтвердження в системі відбуваються упродовж доби (підтвердження реєстрації студентів, відкриття їм доступу до курсів, створення нових курсів викладачам, які будуть наповнювати їх якісним освітнім контентом) [4].

Всі викладачі, котрі обирають якісні освітні продукти, якими є дистанційні курси на базі СДМ «Мудл», чудово розуміють *переваги системи*:

- захист авторських прав;
- різний рівень доступу викладачів (лекторів і асистентів);
- різний рівень доступу академічних груп до різних розділів курсу, що дає можливість одночасного доступу для різних потоків студентів, які опановують різні освітні програми;
- можливість розміщення навчального матеріалу у текстовому, аудіальному та аудіовізуальному форматі, онлайн-трансляція та обговорення з конкретної освітньої теми;
- можливість розміщення посилань на конкретні освітні ресурси та відкриті джерела навчання (сайти, платформи, інтернет-ресурси, відеофільми тощо);
- зворотній зв'язок зі студентами з кожної теми завдяки використанню елементу «Чат» та «Форум», що безпосередньо підтверджую освітню діяльність як з боку викладача, так і з боку студентів;
- індивідуальний вибір завдань та білетів завдяки використанню елементу «Вибір», – коли кожний студент отримує індивідуальне завдання;
- контроль: тестові питання та відкриті питання з можливістю обмеження у часі;
- електронна відомість успішності студента: студенти автоматично отримують оцінки, а оцінки автоматично експортуються у відомість за семестр.

Тому система СДМ «Мудл» стала в університеті своєрідним освітньо-інформаційним простором, в якому є можливість здобуття повної освіти у дистанційній формі [5; 6]. До речі, з кожним роком студенти та викладачі все

більше користуються мобільним додатком «Мудл класік», який дає можливість зручно і мобільно користуватися дистанційними курсами:

- для студентів (денна та заочна (дистанційна) форми навчання);
- для слухачів (відкриті курси, курси підвищення кваліфікації);
- для викладачів в якості курсів підвищення кваліфікації.

Інститут післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання на початку 2020 року вже мав власний вебсайт <http://dist.karazin.ua/>, 2 канали на ютубі: Karazin Universarium – канал провідних лекторів Каразінського університету та власний канал Інституту для відеосупроводу навчання E-Learning Open Karazin.

Інститут мав також інформаційний супровід у мережі «Фейсбук»: сторінка «Дистанционное обучение ЦЭО в ХНУ им. В. Н. Каразина» та у мережі «Телеграм»: https://t.me/dist_karazin.

Це база, основа, яку Каразінський університет мав на початок загальнонаціонального карантину.

Далі ми розглянемо організацію дистанційного навчання під час загальнонаціонального карантину. За час загальнонаціонального карантину основними напрямками у роботі із забезпечення освітнього процесу суто у дистанційній формі університет керувався листами Міністерства освіти і науки України, рішеннями Вченої ради університету, наказами та розпорядженнями з організації освітнього процесу. Практика засвідчила, що сформувалося дві основні проблеми, які постали перед викладачами університету і кафедрами: по-перше, здійснення освітнього процесу з використанням усіх доступних форм e-learning та засобів спілкування, що сьогодні пропонує світовий освітній простір; по-друге, виникла конкретна проблема, у якій було потрібно визначитися викладачам та кафедрам, – це інструменти проведення підсумкового контролю знань.

Першим кроком стала підготовка та розміщення відеоконсультацій «Як навчатися дистанційно в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна?».

Другий крок, який затребував максимум зусиль і часу – це дистанційна підтримка освітньої діяльності на базі LMS Moodle: відкриття нових курсів (591 ДК) та реєстрація студентів (5535).

Щоб доповнити перший крок і максимально спростити вирішення завдань з переходу на дистанційне навчання для викладачів, було створено гарячу лінію для викладачів «Як організувати навчання в умовах карантину». Це був третій крок.

Четвертий крок став наявним у процесі роботи гарячої лінії. Питання, що виникали у викладачів, потребували не лише їхньої систематизації, але й розгорнутих відповідей та суто практичних рекомендацій. Звідки з'явився короткостроковий дистанційний курс підвищення кваліфікації (30 годин) «Організація підсумкового контролю знань з використанням дистанційного навчання на платформі СДМ «Мудл»». Масштаб інтересу і актуальність питань можна було визначити за кількістю викладачів, що записалися та пройшли курс (дистанційно – 168 осіб). Результатом стали розроблені розділи дистанційних курсів – «Підсумковий контроль» та 114 дистанційних курсів, що були створені спеціально для здійснення підсумкового контролю. Викладачі мали змогу не лише технічно-дистанційно вирішити питання щодо проведення підсумкового контролю, але й визначити найбільш ефективне використання інструментів контролю знань СДМ «Мудл», їхнє співвідношення відповідно до особливості дисципліни, а отже, і дистанційного курсу.

Ще один, п'ятий крок забезпечення дистанційного навчання під час загальнонаціонального карантину був пов'язаний зі здійсненням моніторингу стану забезпечення освітнього процесу під час карантину у дистанційній формі. Центром електронного навчання Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання була розроблена анкета, яку було запропоновано викладачам університету. Термін опитування: 20.05.2020–01.07.2020. Термін було обрано таким чином, щоб викладачі мали змогу оцінити не тільки форми, що вони використали під час семестру, але й практику здійснення підсумкового контролю у дистанційній формі. Анкету розміщено на сайті Інституту

післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання. Отримано 1549 відповідей щодо викладання 1620 дисциплін. В опитуванні взяло участь 959 викладачів 119 кафедр університету.

За наслідками анкетування можна зробити такі *висновки*: по-перше, високий рівень зацікавленості викладачів до проблеми дистанційного навчання та високий рівень відповідальності щодо забезпечення освітнього процесу. Ми отримали понад півтори тисячі відповідей при тому, що Центр електронного навчання не здійснював безпосереднього впливу на викладачів. Активність викладачів визначалася суто їхньою зацікавленістю до проблеми, інтересом кафедр та факультетів, розумінням того, що новий навчальний рік не зменшить гостроти дистанційного супроводу освітнього процесу. По-друге, ми розуміли наявність різних думок стосовно використання різноманіття форм та інструментів електронного навчання. Це одна з характерних рис Каразінського університету. Тому в опитуванні з'ясувалося відношення до різних платформ та засобів електронного навчання, оцінка використання їх в освітньому процесі. Тим більше нас порадував той висновок, що найбільший приріст платформ, які використовувалися, у наступному навчальному році викладачі пов'язали з СДМ «Мудл». По-третє, важливою ознакою дистанційного супроводу освітнього процесу є різноманіття платформ, що використовуються, форм та інструментів, засобів відеозв'язку та комунікацій. Викладачі використовували «Зум», «Скайп», «Вебекс», імейл, «Телеграм», «Вайбер», «Вотсап» та інше. Безумовно, слід відзначити, що вибір засобів визначався простотою інтерфейсу, простотою процедури входження у режим навчального процесу, колом завдань, які вирішувались. Два факти заслуговують на увагу: перший, найбільшою популярністю користувався «Зум» (близько 60 % викладачів, що працювали з СДМ «Мудл»); другий, – переважна кількість викладачів використовувала змішані, комбіновані форми засобів відеозв'язку та комунікацій. Це також ознака часу. Тому використовуючи СДМ «Мудл», ми повинні пропонувати, давати методично визначені рекомендації із застосування засобів відеозв'язку та комунікацій. Виходячи з вище викладеного, ми можемо говорити проте, що

зростає увага методики використання засобів, форм, платформ дистанційного навчання, яка забезпечує якість навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Кухаренко В.М. та ін. Теорія та практика змішаного навчання. Харків: Міськдрук, 2016. 385 с.
2. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні. Харків: Міська друкарня, 2020. 403 с.
3. Літвінова А.М., Тимченко Г.М. Застосування інформаційних та комунікативних технологій в університеті. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції пам'яті А.М. Петуха. Суми / Вінниця : НІКО/ВНТУ, 2019. С. 137–140.
4. Манн Р.В., Кравченко О.В., Ганжала І.В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як елемент інноваційного навчання фахівців економічного спрямування. Інформаційні технології і засоби навчання, № 78 (4), 2020. С. 145-162. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v78i4.2810>.
5. Тимченко (Літвінова) А.М. та Тимченко Г.М. Формування знань у студентів класичного університету за умов вдосконалення форм аудиторної та самостійної роботи з БЖД. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи, № 43, 2014. С. 214-227.
6. Тимченко Г.М., Літвінова А.М., Закревський А.М., Левчук В.Г. Технології створення відкритих освітніх ресурсів та відеосервісів навчання основ здоров'я. Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченко. Серія: «Педагогічні науки», № 7 (163), 2020, С.153-161.